

Noot van de redactie: dit artikel verhaalt over soldaat "Er". Omdat deze naam verwarring kan veroorzaken met het gewone Nederlandse tussenvoegsel "er", hebben wij de naam van de hoofdpersoon ER steeds met twee hoofdletters gegeven.

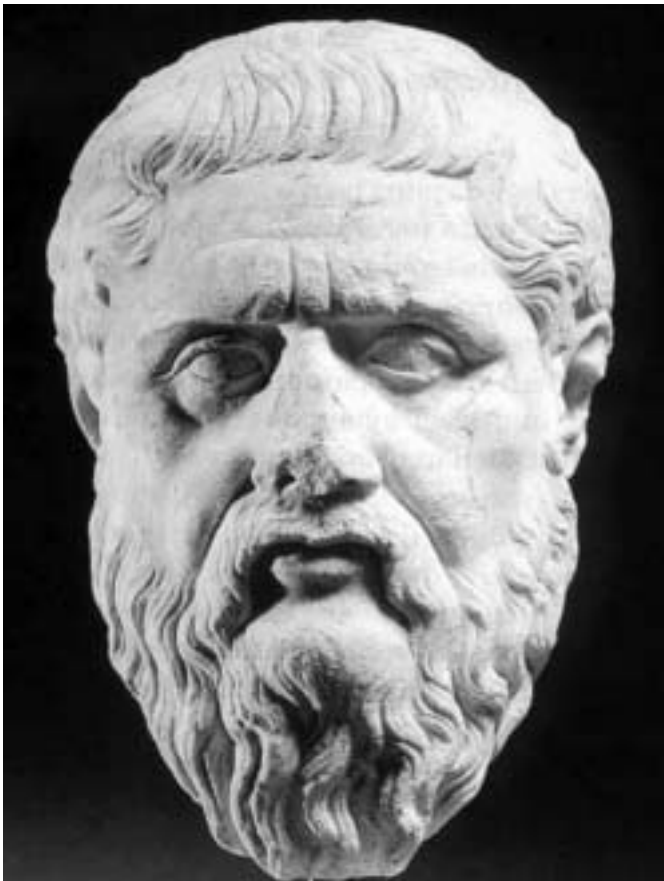
Een BDE van 2400 jaar geleden

Jim van der Heijden

In boek 10 van 'De Staat' vertelt Plato (427- 348 v.C.) wat de soldaat ER na diens (bijna) dood overkwam. Dit 2400 jaar geleden geschreven verhaal bevat niet alleen elementen die we thans tot de BDE rekenen, ook blijkt Plato bekend te zijn met reïncarnatie en verklaart hij hoe het komt dat we geen herinneringen hebben aan dat verleden. Verder doen zijn denkbeelden over oordeel, beloning en straf in het hiernamaals begripen waar het christendom en de islam die vandaan hebben gehaald.

ER sneuvelt in de oorlog en ontwaakt twaalf dagen later op de brandstapel waarop men hem had gelegd.

Hij vertelt dan dat direct nadat hij zijn lichaam had verlaten hij met vele anderen op weg ging. Ze kwamen aan op een plaats waar twee openingen in de grond en, precies ertegenover, twee andere openingen in de hemel waren. Daartussenin zaten rechters die de zielen vonnisten. De rechtvaardigen werden naar rechts gestuurd, omhoog naar de hemel. De onrechtvaardigen moesten naar links, naar beneden. Toen ER bij de rechters kwam zeiden ze dat hij aan de mensen zou moeten vertellen wat er aan gene zijde gebeurt. Daarom bevalen zij hem naar alles te luisteren en te kijken.

De griekse wijsgeer Plato

Hij zag, naar gelang van het uitgesproken vonnis, aan de ene kant zielen door de openingen naar boven of naar beneden vertrekken. Aan de andere kant kwamen door vuil en stof overdekte zielen door de openingen uit de aarde omhoog en daalden zuivere en glanzende zielen uit de openingen in de hemel neer. De zielen leken lang onderweg te zijn geweest. Verheugd betraden ze de weide en zochten zich een plaats alsof er een feestelijke bijeenkomst was. Bekenden begroetten elkaar. Die uit de aarde informeerden hoe het boven was, die uit de hemel wilden weten hoe het beneden toeging. Zij vertelden elkaar hun belevenissen. Sommigen jammerenden en huilden bij de herinneringen aan de verschrikkingen tijdens hun onderaardse tocht die duizend jaren had geduurd. Anderen waren nog vol van het geluk en de onbeschrijflijke visioenen van schoonheid die ze in de hemel hadden ervaren.

Want men krijgt voor al het onrecht ooit aan anderen aangedaan zijn straf tienvoudig uitgemeten. En zo is het ook met de beloning voor wie rechtvaardig en goed heeft geleefd. Op moord en gebrek aan eerbied voor ouders en goden staan nog zwaardere straffen en vroomheid wordt met nog grotere beloningen beloond.

ER hoorde over het lot van misdadigers die moorden en gruwelen hadden bedreven. Aan hen weigerde de opening met een gebrul doorgang. Dat geluid riep woeste kerels op die de misdadigers vastbonden, de huid afstroopten, hun vlees aan doornen openreten en in de hel stortten.

Na zeven dagen in de weide te hebben vertoefd moesten de zielen een reis van vier dagen maken om een plaats te bereiken vanwaar ze een zuil van licht zagen die hemel en aarde doorsneed. Na nog een dag reizen bereikten ze dit licht dat de hele kringloop van het universum bijeenhoudt. Het wordt bestuurd door de godin van de Noodzaak en haar drie dochters die uit het verleden, het heden en de toekomst de levens spinnen waaruit de zielen, overeenkomstig hun ervaringen, hun nieuwe cirkelgang van geboorte naar dood kiezen. Nadat iedere ziel volledig voor eigen verantwoordelijkheid uit de nog beschikbare levens een keuze had gemaakt, die direct definitief was, vervolgden ze hun weg. Die eindigde op de dorre vlakte van Vergetelheid waar ze van het water van de rivier Zonderzorg moesten drinken waardoor ze alles vergaten en in slaap vielen.

Om middernacht begon het te donderen, schudde de grond en werden de zielen, als verschietende sterren, in alle richtingen weggevoerd naar de plaatsen waar ze geboren zouden worden. En al had ER niet van het water mogen drinken, toch wist hij niet langs welke weg of hoe hij in zijn lichaam terug was gekeerd. Plotseling opende hij zijn ogen en zag dat het ochtend was en dat hij op een brandstapel lag.

De vertelling — uit verschillende vertalingen gedistilleerde en sterk verkorte hervertelling (JvdH) — eindigt vervolgens met een conclusie waar ik zo op terugkom. Laten we eerst de BDE-elementen, die u vast al heeft opgemerkt, benoemen:

ER beseft dood te zijn,
 Hij treedt uit zijn lichaam,
 Hij ziet donkere 'tunnels' (de openingen, wordt ook
 vertaald als kloven en spleten) en helder licht (een zuil die
 hemel en aarde doorsnijdt),
 De zielen die uit de hemel komen hebben het over
 prachtige, niet onder woorden te brengen visioenen,
 Bekenden ontmoeten elkaar op de weide,
 De zielen hebben contact met een stralend licht (de Godin
 van de Noodzaak en haar dochters),
 ER beschrijft communicatie (onderling, met de rechters, bij
 het kiezen van een nieuw leven) en acceptatie (van het
 voorbije leven, de gevolgen ervan en het nieuwe leven),
 De zielen zijn zich bewust (of worden dat door de rechters
 gemaakt) van hun handelingen in het voorbije leven en de
 gevolgen daarvan,
 Bij het kiezen van het nieuwe leven is er een vooruitblik om
 een voor zichzelf verantwoorde keuze te kunnen maken,
 ER keert terug in zijn lichaam met het besef van een doel
 (de mensen vertellen hoe het aan gene zijde toegaat).

De opsomming van BDE-aspecten die Merkawah in haar algemene folder geeft vinden we hier volledig terug! En dat niet alleen, ook de 'hel-ervaringen' komen aan de orde via onderaardse en helse kwellingen en uitzichtloosheid door oneindige duur. Het afstropen van de huid van zware misdadigers doet denken aan het verwisselen van de in de hel gebraden huid dat de islam in petto heeft voor zondaren. Het is een werkelijk 'klassieke' BDE die wordt verteld.

Of ER werkelijk heeft bestaan, dit zo heeft meegemaakt en aan Plato heeft verteld, is niet bekend. Het is mogelijk dat de denkbeelden die Plato via dit verhaal naar voren brengt mede zijn gestoeld op BDE'en die hem zijn verteld. Misschien die van ER en nog vele anderen. Het is ook niet belangrijk.

Waar het om gaat is dat Plato in dit verhaal breekt met de dan traditionele Griekse opvatting over wat er na het leven is. Die kende geen hiernamaals waarin wordt geoordeeld over het voorbije leven, beloningen of straffen worden uitgedeeld en zielen worden voorbereid op een nieuw leven. Integendeel. Ongeacht het leven dat ze hadden geleid verbleven de geesten van de doden voor eeuwig in een uitzichtloze onderwereld, Hades.

Tussen die traditie en het verhaal van ER zit Plato's kennismaking met andere culturen, met name de Egyptische en de Perzische, en de invloed daarvan op zijn denken. Bekend is dat hij grote reizen maakte alvorens hij in zijn geboortestad Athene zijn Academie oprichtte. Hij zal zo in aanraking zijn gekomen met het millenniaoude Egyptische geloof dat de mens zag als een stelsel van lichamelijke en geestelijke elementen. De dood werd beschouwd als het vertrek van het geestelijke element uit het lichaam. Hij zal dan, nieuwsgierig en dorstend naar kennis, ook de afwijkende leer van farao Achnaton ('Dienstbaar aan Aton') hebben ontdekt. Die voerde bijna 1400 jaar voor onze jaartelling een monotheïstisch geloof in door de honderden lokale en nationale Egyptische goden te vervangen door één god, Aton. Dat Achnaton daarmee tegen de belangen van de heersende klasse in ging, kostte hem uiteindelijk zijn leven, waarna hij als ketter uit de Egyptische annalen werd gewist. Toch heeft volgens deskundigen de Aton-religie grote invloed gehad. Het joodse geloof zou er zijn oorsprong in vinden (zie de verwantschap van het Egypti-

sche Aton met het joodse Adonai) en daarmee ook doorklinken in het christendom en de islam. En Plato zal er dus door kunnen zijn beïnvloed. Bij hem treffen we ideeën aan over de eeuwige menselijke ziel en één goddelijke maker die, zoals al opgemerkt, niet als vanzelfsprekend voortvloeien uit de Griekse traditie met haar Hades en godenverzameling.

Een andere bron waar Plato uit kan hebben geput is het Parsisme (navolging van de perzische profeet Zarathustra (Zoroaster)). Zoroaster heeft ergens tussen 1500 en 1000 jaar voor onze jaartelling geleefd en verkondigde een leven na de dood, de komst van een heiland, een dag des oordeels, de lichamelijke wederopstanding en de zaligmaking van alle mensen om God eeuwig te loven. Het Parsisme legt de nadruk op goed te leven wat het tot een hoogstaande religie maakt. Helaas een die door de vervolging door de islam nog maar een gering aantal aanhangers heeft. Dit terwijl de leer van Zoroaster onmiskenbaar mede aan de wieg heeft gestaan van de Abrahamsche godsdiensten, dus ook van de islam.

De overeenkomsten tussen dat wat Zoroaster leerde en wat Plato uitwerkte zijn misschien nog wel het sterkst in Plato's conclusie aan het einde van het verhaal over ER waar ik nu op terugkom. Het gaat hem erom de mensen ertoe aan te zetten goed te leven, wat in het leven van de Parsi's de drijfveer voor al hun handelen is. Het hoort tot Plato's reactie op de machtswellust en het opportunisme dat de stadstaat Athene beheerste en voor hem culmineerde in de terechtstelling van zijn leraar Socrates, een schok die zijn denken verder zou bepalen. Hij zegt dat het verhaal van ER ons kan helpen om de stroom der Vergetelheid onbezoedeld over te steken. We weten nu immers wat ons te wachten staat. Hij wil ons ervan overtuigen dat we onsterfelijk zijn en we in onze levens naar wijsheid en rechtvaardigheid moeten streven waar we ons gerechtvaardigde loon voor zullen ontvangen.

Plato integreerde millennia-oud gedachtegoed uit verschillende culturen en voegde daar zijn eigen denken aan toe. Dat heeft geleid tot een groot en wijdvertakt filosofisch levenswerk dat na 2400 jaar nog altijd de basis van de westerse filosofie vormt. Het is niet voor niets dat is gezegd dat de gehele filosofie daarna slechts bestaat uit voetnoten bij het werk van Plato.

Voor het denken over de BDE is Plato belangrijk omdat hij duidelijk maakt dat het een ervaring van alle tijden is die verankerd ligt in duizenden jaren oude opvattingen over de eeuwige ziel, het hiernamaals en het terugkeren. De recente paar honderd jaar waarin dit vanuit het steeds sterkere materialistische denken wordt veronachtzaamd, staan daarmee in geen verhouding.

Ik raad iedereen aan om Plato (nog eens) te lezen.

* * *